

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2004 M. BIRŽELIO 23 D. NUTARIMU NR. 795 (2008 M. VASARIO 13 D. REDAKCIJA) PATVIRTINTŲ EISMO ĮVYKIO METU PADARYTOS ŽALOS NUSTATYMO IR DRAUDIMO IŠMOKOS MOKĖJIMO TAISYKLIŲ 9, 11 PUNKTŲ, LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2003 M. GEGUŽĖS 27 D. NUTARIMU NR. 650 PATVIRTINTO DARBUOTOJO IR VALSTYBĖS TARNAUTOJO VIDUTINIO DARBO UŽMOKESČIO APSKAIČIAVIMO TVARKOS APRAŠO 6.1 PUNKTO (2008 M. GRUODŽIO 3 D. REDAKCIJA) NUOSTATŲ ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI, LIETUVOS RESPUBLIKOS TRANSPORTO PRIEMONIŲ VALDYTOJŲ CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS PRIVALOMOJO DRAUDIMO ĮSTATYMIUI, LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIAM KODEKSUI

2015 m. balandžio 16 d. Nr. KT13-N7/2015

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Prano Kuonio, Gedimino Mesonio, Vyto Miliaus, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Dainiaus Žalimo,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53¹ straipsniais, Teismo posėdyje 2015 m. balandžio 8 d. rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 11/2013 pagal pareiškėjo – Vilniaus miesto apylinkės teismo prašymą Nr. 1B-17/2013 ištirti, ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 795 „Dėl Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių patvirtinimo“ (2008 m. vasario 13 d. redakcija) patvirtintų Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių

8–11 punktai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gegužės 27 d. nutarimu Nr. 650 „Dėl Darbuotojo, valstybės tarnautojo ir žvalgybos pareigūno vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto Darbuotojo, valstybės tarnautojo ir žvalgybos pareigūno vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmoji, trečioji pastraipos neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 30 straipsnio 2 daliai, 48 straipsnio 1 daliai, Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (2007 m. gegužės 17 d. redakcija) 2 straipsnio 22 daliai, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 6.249–6.251 straipsniams.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

1. Pareiškėjas – Vilniaus miesto apylinkės teismas nagrinėjo civilinę bylą, kurioje vienam iš ieškovų – nepilnamečiam vaikui prašoma priteisti turtinės ir neturtinės žalos, atsiradusios eismo įvykio metu mirus jo tėvui, atlyginimą.

Pažymėtina, kad nors šioje byloje sprendžiamas ginčas tiek dėl turtinės, tiek dėl neturtinės žalos atlyginimo, iš teismo nutartyje, kuria kreiptasi į Konstitucinį Teismą, išdėstytų aplinkybių ir argumentų matyti, kad pareiškėjo abejonės dėl ginčijamų Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 795 „Dėl Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių patvirtinimo“ (2008 m. vasario 13 d. redakcija) patvirtintų Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių (toliau – ir Taisyklės) ir Vyriausybės 2003 m. gegužės 27 d. nutarimu Nr. 650 „Dėl Darbuotojo, valstybės tarnautojo ir žvalgybos pareigūno vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto Darbuotojo, valstybės tarnautojo ir žvalgybos pareigūno vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo (toliau – ir Aprašas) nuostatų atitikties Konstitucijai ir įstatymams yra susijusios tik su šiomis nuostatomis reguliuojamu turtinės žalos netekus maitintojo dydžio nustatymu. Iš pareiškėjo prašyme išdėstytų aplinkybių ir argumentų visumos, taip pat civilinės bylos medžiagos matyti ir tai, kad mirusio asmens pajamos, pagal kurias buvo apskaičiuotas žalos netekus maitintojo dydis, buvo gautos darbo santykių pagrindu.

2. Pareiškėjo prašymas grindžiamas šiais argumentais.

2.1. Pagal Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (2007 m. gegužės 17 d. redakcija) (toliau – ir Įstatymas) 2 straipsnio 22 dalį nustatyti žalos asmeniui dydį galima tik įstatymų nustatyta tvarka. Ši tvarka reguliuojama Civilinio kodekso (2000 m. liepos 18 d. redakcija) (toliau – ir CK) 6.249–6.251 straipsniuose. Taisyklių 9 punkte

nustačiusi, kad negautos pajamos apskaičiuojamos pagal vidutinį darbo užmokestį, kuris apskaičiuojamas Vyriausybės nustatyta tvarka, o Aprašo 6.1 punkte įtvirtinusi, kad, apskaičiuojant darbuotojo vidutinį darbo užmokestį, skaičiuojamasis laikotarpis yra 3 kalendoriniai mėnesiai, Vyriausybė perėmė įstatymų leidėjo kompetenciją – sureguliuojo įstatymu reglamentuotinus teisinius santykius.

2.2. Minėtu Vyriausybės nustatytu ginčijamu teisiniu reguliavimu susiaurintos galimybės įrodinėti žalos dydį, nes negautos pajamos siejamos tik su vidutiniu darbo užmokesčiu, o jį skaičiuoti leidžiama tik už tam tikrą poįstatyminiame teisės akte apibrėžtą laikotarpį. Žalą patyręs asmuo, šiuo atveju nepilnametis vaikas, negali įrodinėti jos dydžio remdamasis per ilgesnį laikotarpį iki jį išlaikiusio asmens mirties jo gautomis pajamomis ir tuo, kad iki išlaikytinio pilnametystės jį išlaikiusio asmens pajamos būtų padidėjusios. Taip apribota galimybė gauti visišką turtinės žalos atlyginimą ir pažeista Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalis.

2.3. Pagal Taisyklių 9, 10 punktuose nustatytą ginčijamą teisinį reguliavimą konkrečiu bylos atveju susiklosto tokia situacija, kai, esant sunkiai ekonominei valstybės padėčiai, dirbusio asmens negautos pajamos apskaičiuojamos mažesnės nei asmenų, kurie nedirbo ir kurių negautos pajamos apskaičiuojamos pagal vidutinį atitinkamos profesijos ir kvalifikacijos darbuotojo darbo užmokestį, todėl toks teisinis reguliavimas yra diskriminacinis ir prieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai.

2.4. Ginčijamas teisinis reguliavimas, pagal kurį asmens negautos pajamos apskaičiuojamos tik pagal paskutinių trijų mėnesių iki išlaikytojo mirties jo gautas darbinės veiklos pajamas, užkerta kelią vertinti tai, kad iki išlaikomo asmens pilnametystės jį išlaikęs asmuo būtų gavęs didesnes darbinės arba individualios veiklos pajamas (būtų turėjęs galimybę didinti pajamas, susirasti kitą darbą, keisti profesiją, užsiimti individualia veikla) ir skyręs didesnę išlaikymą, taip pat prieštarauja Konstitucijos 48 straipsnio 1 daliai, kurioje įtvirtinta, kad kiekvienas asmuo gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą.

II

1. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovių Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Teisės departamento Teisės aktų vertinimo skyriaus vedėjos Nerijos Kukauskienės ir vyriausiosios specialistės Agnės Grigaitės, šios ministerijos Finansų rinkų politikos departamento Draudimo ir specialios finansinės veiklos skyriaus vyriausiosios specialistės Jovitos Burlėgienės rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ginčijamos Taisyklių ir Aprašo nuostatos neprieštarauja Konstitucijai, Įstatymui, CK. Suinteresuoto asmens atstovių pozicija grindžiama šiais argumentais.

1.1. Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo tikslas – apsaugoti nukentėjusių dėl eismo įvykio metu padarytos žalos ir kaltų dėl tokios žalos padarymo

asmenų interesus, tačiau jis nepakeičia civilinės atsakomybės santykių. CK 6.263 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad žalą privalo visiškai atlyginti atsakingas asmuo. CK 6.254 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad įstatymų nustatytais atvejais civilinė atsakomybė gali būti draudžiama sudarant civilinės atsakomybės draudimo sutartį. Šia sutartimi draudikas už nustatytą draudimo įmoką įsipareigoja išmokėti nustatytą draudimo išmoką, jei įvyksta draudžiamasis įvykis. Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo atveju draudimo įmonės prievolė mokėti draudimo išmoką, kuria atlyginama eismo įvykio metu padaryta žala, kyla iš sutarties, sudarytos Įstatymo pagrindu. Draudiko įsipareigojimas padengti apdraustojui padarytą žalą nereiškia, kad visais atvejais draudikas įsipareigoja visiškai atlyginti padarytą žalą, kadangi šios draudiko pareigos apimtis yra nustatyta Įstatyme įtvirtintomis draudimo sumomis. Jei draudimo išmokos nepakanka žalai visiškai atlyginti, asmuo, atsakingas už žalos padarymą, privalo atlyginti draudimo išmokos ir faktinės žalos dydžio skirtumą (CK 6.254 straipsnio 2 dalis).

Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomasis draudimas nėra skirtas tam, kad atsakingo dėl eismo įvykio metu padarytos žalos asmens atsakomybė būtų perkelta draudikui. Jo paskirtis – sukurti sistemą, užtikrinančią efektyviausią tokios žalos atlyginimą. Nustatytas teisinis reguliavimas nepaneigia visiško žalos atlyginimo principo ir kartu leidžia turėti efektyvią ir proporcingą visų dalyvaujančių subjektų interesų atžvilgiu žalos, padarytos eismo įvykio metu, atlyginimo sistemą.

1.2. Žalos atlyginimo teisiniai santykiai reguliuojami CK. Žalos, patirtos eismo įvykio metu, atlyginimo santykiai taip pat reguliuojami Įstatyme tiek, kiek to reikia tinkamam transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sistemos funkcionavimui užtikrinti. Taigi žalos atlyginimo klausimai yra išsamiai sureguliuoti įstatymuose.

Įstatymo 19 straipsnio 16 dalyje yra įtvirtinta blanketinė norma dėl žalos nustatymo ir draudimo išmokų mokėjimo tvarkos detalizavimo, nukreipianti į Vyriausybės nustatytą tvarką. Tvarka, kuria yra apskaičiuojama draudiko mokėtina draudimo išmoka nukentėjusiam trečiajam asmeniui, yra nustatyta Taisyklėse. Taisyklėse nurodyti žalos dydžio apskaičiavimo būdai yra skirti tam, kad draudžiamąjį įvykio atveju draudimo išmoka nukentėjusiam asmeniui būtų išmokėta kuo greičiau ir efektyviau, kad draudimo išmokos mokėjimo mechanizmas būtų kuo paprastesnis ir aiškesnis. Toks teisinio reguliavimo detalizavimas būtinas ir dėl to, kad svarbu suformuluoti aiškias ir konkrečias taisykles, įpareigojančias draudikus veikti tam tikru būdu. Savanoriškojo draudimo atveju žalos nustatymo ir draudimo išmokų apskaičiavimo tvarka nustatoma draudimo įmonės parengtose draudimo taisyklėse, tačiau privalomojo draudimo atveju, siekiant apsaugoti viešąjį interesą (t. y. ne tik draudėjų, bet ir nukentėjusių asmenų interesus), ši tvarka turi būti pirmiausia sureguliuota teisės aktu. Taigi Taisyklės yra instrukcija draudimo įmonėms, kaip jos turėtų apskaičiuoti draudimo išmoką dėl eismo įvykio metu padarytos žalos, tačiau jos nepakeičia

įstatymuose įtvirtintų principinių žalos atlyginimo nuostatų. Todėl nėra pagrindo teigti, kad ginčijamas teisinis reguliavimas prieštarauja Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai.

1.3. Taisyklėse yra įtvirtinti vienodi žalos nustatymo principai tos pačios kategorijos nukentėjusiems asmenims. Be to, ir kituose teisės aktuose, kuriuose detalizuojamos principinės CK nuostatos dėl žalos atlyginimo, negautoms pajamoms apskaičiuoti taikomas tas pats vidutinio darbo užmokesčio principas. Todėl ginčijamu teisiniu reguliavimu nėra pažeistas Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas asmenų lygybės įstatymui principas.

1.4. Ginčijamu teisiniu reguliavimu nėra apribotos galimybės skaičiuojant negautas pajamas kartu skaičiuoti tiek pajamas, gautas iš darbo santykių, tiek pajamas iš individualios veiklos. Ši teiginį patvirtina Taisyklių 11 punkto nuostata, kurioje numatyta, kad mirusiojo pajamų dalis, kurią gaudavo asmenys, turintys teisę į žalos atlyginimą netekus maitintojo, apskaičiuojama šių Taisyklių 8–10 punktuose nustatyta tvarka, atsižvelgiant į mirusiojo gautas pajamas. Tai reiškia, kad jei asmuo vertėsi ir individualia veikla, ir dirbo pagal darbo sutartį, apskaičiuojant šio asmens negautas pajamas turi būti įvertintos pajamos, gautos ir iš individualios veiklos, ir iš darbo santykių. Be to, Taisyklių 8–10 punktai taikytini sistemiskai su kitomis Taisyklių, Įstatymo, CK nuostatomis (Taisyklių 5–6 punktai), todėl negalima teigti, kad ginčijamu teisiniu reguliavimu sudarytos prielaidos draudikui piktnaudžiauti ar juo labiau ribojama nukentėjusio asmens teisė į teisingą žalos atlyginimą. Taigi nėra pagrindo teigti, jog nukentėjusiam asmeniui yra apribota galimybė įrodinėti, kad jo patirta turtinė žala (negautos pajamos) realiai yra didesnė nei skaičiuojant pagal ginčijamą teisinį reguliavimą.

1.5. Ginčijamose Taisyklių nuostatose taip pat nėra nustatyta tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį nukentėjęs asmuo, įgyvendindamas konstitucinę teisę laisvai pasirinkti darbą bei verslą, netektų galimybės įgyvendinti konstitucinę teisę į teisingą žalos atlyginimą, nes Taisyklių 9–10 punktuose nustatyti žalos, dėl kurios draudikas yra įpareigotas mokėti draudimo išmoką, apskaičiavimo būdai individualiu atveju gali būti taikomi tiek kartu, tiek atskirai.

1.6. Įstatymo 15 straipsnyje nustatyta, kad asmenims, turintiems teisę į žalos atlyginimą netekus maitintojo, atlyginama ta mirusiojo pajamų dalis, kurią jie gavo ar turėjo teisę gauti mirusiajam esant gyvam, taip pat kad atlygintinos žalos dydį nustato draudikas vadovaudamasis pateiktomis žalos aplinkybėmis, faktą ir dydį įrodančiais dokumentais. Tokiu teisiniu reguliavimu yra įtvirtintas nukentėjusio asmens patirtos realios žalos, kuri įrodoma dokumentais, atlyginimo principas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra konstatavęs, kad negautos pajamos atlyginamos tik nustačius jų realumą, t. y. pajamos turi būti realios, bet ne tikėtinos, o visiško žalos atlyginimo principas reiškia, kad asmuo turi būti grąžinamas į tokia turtinę padėtį, kokia buvo iki žalos jam padarymo. Todėl nėra pagrindo teigti, kad Taisyklėse nustatytas teisinis reguliavimas siaurina asmenų galimybę įrodinėti jų realiai patirtą žalą.

2. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui taip pat gauti suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovių Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Darbo departamento direktoriaus pavaduotojos Eglės Radišauskienės ir šio departamento Darbo teisės skyriaus patarėjos Laimutės Višinskienės rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ginčijamos Aprašo nuostatos neprieštarauja Konstitucijai, Įstatymui, CK. Suinteresuoto asmens atstovių pozicija grindžiama šiais argumentais.

Vyriausybė patvirtino Aprašą vadovaudamasi Lietuvos Respublikos darbo kodekso, Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo, Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo nuostatomis, pagal kurias darbuotojų, valstybės tarnautojų, žvalgybos pareigūnų vidutinis darbo užmokestis (vidutinis tarnybinis atlyginimas) apskaičiuojamas Vyriausybės nustatyta tvarka.

Pagal Aprašą apskaičiuotas vidutinis darbo užmokestis minėtiems asmenims garantuojamas įstatymų, kolektyvinių arba darbo sutarčių nustatytais atvejais, kai jie nedirba, t. y. kai darbuotojui apmokama už kasmetines atostogas, laiką, kai darbuotojas įstatymų nustatytais atvejais yra atitraukiamas nuo darbo, jam mokama išeitinė išmoka arba kitos teisės aktais nustatytos išmokos, todėl ginčijamame Aprašo 6.1 punkte nustatytas 3 mėnesių skaičiuojamasis laikotarpis yra pakankamas vidutinio darbo užmokesčio, kuris turi būti mokamas vietoj darbo užmokesčio, dydžiui nustatyti.

Taigi Apraše įgyvendinamos minėtų įstatymų nuostatos ir nereguliuojami santykiai, kurie nėra priskiriami darbo ar tarnybos santykiams, tačiau jame nedraudžiama įstatymų nustatytais atvejais vertinti asmenų pagal civilines sutartis gautų pajamų. Kadangi Apraše nereguliuojamas žalos asmeniui dydis, jis neprieštarauja Konstitucijai, Įstatymui, CK.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

1. Pareiškėjas – Vilniaus miesto apylinkės teismas prašo ištirti Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 795 „Dėl Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių patvirtinimo“ (2008 m. vasario 13 d. redakcija) patvirtintų Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių 8–11 punktų, Vyriausybės 2003 m. gegužės 27 d. nutarimu Nr. 650 „Dėl Darbuotojo, valstybės tarnautojo ir žvalgybos pareigūno vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto Darbuotojo, valstybės tarnautojo ir žvalgybos pareigūno vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmosios, trečiosios pastraipų atitiktį Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 30 straipsnio 2 daliai, 48 straipsnio 1 daliai, Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (2007 m. gegužės 17 d.

redakcija) 2 straipsnio 22 daliai, Civilinio kodekso (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 6.249–6.251 straipsniams.

2. Nors pareiškėjas prašo ištirti *inter alia* Taisyklių 8 punkto atitiktį Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 30 straipsnio 2 daliai, 48 straipsnio 1 daliai, Įstatymo 2 straipsnio 22 daliai, CK 6.249–6.251 straipsniams, jis nepateikia konkrečių teisinių argumentų dėl šio Taisyklių punkto atitikties minėtoms Konstitucijos, Įstatymo, CK nuostatomis.

3. Pareiškėjo abejonės dėl Taisyklių 9, 10 punktų, Aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmosios, trečiosios pastraipų atitikties Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 48 straipsnio 1 daliai grindžiamos *inter alia* tuo, kad pagal juose nustatytą teisinį reguliavimą konkrečiu bylos atveju susiklosto tokia situacija, kai, esant sunkiai ekonominei valstybės padėčiai, dirbusio asmens negautos pajamos apskaičiuojamos mažesnės nei asmenų, kurie nedirbo ir kurių negautos pajamos apskaičiuojamos pagal vidutinę atitinkamos profesijos ir kvalifikacijos darbuotojo darbo užmokestį, todėl šis teisinis reguliavimas yra diskriminacinis ir prieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai; teisinis reguliavimas, pagal kurį asmens negautos pajamos apskaičiuojamos tik pagal paskutinių trijų mėnesių iki išlaikytojo mirties jo gautas darbinės veiklos pajamas, užkerta kelią vertinti tai, kad iki išlaikomo asmens pilnametystės jį išlaikęs asmuo būtų gavęs didesnes darbinės arba individualios veiklos pajamas (būtų turėjęs galimybę didinti pajamas, susirasti kitą darbą, keisti profesiją, užsiimti individualia veikla) ir skyręs didesnę išlaikymą, taip pat prieštarauja Konstitucijos 48 straipsnio 1 daliai, kurioje įtvirtinta, kad kiekvienas asmuo gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą. Šie bendro pobūdžio teiginiai, prielaidos, be kita ko, susiję su ginčijamų nuostatų taikymu, nepagrindžia pareiškėjo abejonių dėl ginčijamų nuostatų atitikties Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 48 straipsnio 1 daliai.

Taigi pareiškėjas nepateikė konkrečių argumentų dėl Taisyklių 9, 10 punktų, Aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmosios, trečiosios pastraipų atitikties Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 48 straipsnio 1 daliai.

4. Vadinas, pareiškėjo prašymas traktuotinas kaip prašymas ištirti Taisyklių 9, 11 punktų, Aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmosios, trečiosios pastraipų atitiktį Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai, Įstatymo, CK nuostatomis.

4.1. Pažymėtina, kad, kaip minėta, iš teismo nutartyje, kuria kreiptasi į Konstitucinį Teismą, išdėstytų aplinkybių ir argumentų matyti, kad pareiškėjo abejonės dėl ginčijamų Taisyklių, Aprašo nuostatų atitikties Konstitucijai, įstatymams yra susijusios tik su šiomis nuostatomis reguliuojamu turtinės žalos netekus maitintojo dydžio nustatymu; iš pareiškėjo prašyme išdėstytų aplinkybių ir argumentų visumos, taip pat civilinės bylos medžiagos matyti ir tai, kad mirusio asmens pajamos, pagal kurias buvo apskaičiuotas žalos netekus maitintojo dydis, buvo gautos darbo santykių pagrindu.

4.2. Nors pareiškėjas abejoja, ar Taisyklių 9 punktą neprieštarauja Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai, Įstatymo, CK nuostatomis, iš jo prašymo argumentų matyti, kad jis prašo ištirti, ar Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai, Įstatymo, CK nuostatomis neprieštarauja Taisyklių 9, 11 punktai tiek, kiek juose nustatyta, kad mirusio asmens pajamų dalis, kurią gaudavo asmenys, turintys teisę į žalos atlyginimą netekus maitintojo, apskaičiuojama negautų pajamų apskaičiavimo pagal vidutinį darbo užmokestį tvarka.

4.3. Nors pareiškėjas abejoja *inter alia* Aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmosios, trečiosios pastraipų atitiktimi Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai, Įstatymo, CK nuostatomis, iš prašymo matyti, kad jis prašo ištirti Aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmosios, trečiosios pastraipų tiek, kiek dėl eismo įvykio mirusio asmens vidutinis darbo užmokestis apskaičiuojamas pagal trijų kalendorinių mėnesių skaičiuojamąjį laikotarpį, atitiktį Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai, Įstatymo, CK nuostatomis.

4.4. Pažymėtina, kad Vyriausybė 2003 m. gegužės 27 d. priėmė nutarimą Nr. 650 „Dėl Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos patvirtinimo“, kuriuo patvirtino Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarką. Šis Vyriausybės nutarimas ir juo patvirtinta tvarka vėliau buvo ne kartą keičiami, *inter alia* keičiamos jų antraštės: nuo Vyriausybės 2006 m. rugsėjo 27 d. nutarimo Nr. 959 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gegužės 27 d. nutarimo Nr. 650 „Dėl Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo“ įsigaliojimo 2006 m. spalio 1 d. šis nutarimas vadinamas Vyriausybės nutarimu „Dėl Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, o juo patvirtintas aprašas – Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašu; nuo Vyriausybės 2012 m. gruodžio 19 d. nutarimo Nr. 1561 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gegužės 27 d. nutarimo Nr. 650 „Dėl Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ įsigaliojimo 2013 m. sausio 1 d. šis nutarimas vadinamas Vyriausybės nutarimu „Dėl Darbuotojo, valstybės tarnautojo ir žvalgybos pareigūno vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, o juo patvirtintas aprašas – Darbuotojo, valstybės tarnautojo ir žvalgybos pareigūno vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašu.

Taigi pareiškėjas prašo ištirti Vyriausybės 2003 m. gegužės 27 d. nutarimu Nr. 650 „Dėl Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmosios, trečiosios pastraipų (tiek, kiek nurodyta) atitiktį Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai, Įstatymo, CK nuostatomis.

4.5. Pažymėtina ir tai, kad Vyriausybės 2014 m. lapkričio 19 d. nutarimu Nr. 1288 „Dėl Darbuotojo, valstybės tarnautojo ir žvalgybos pareigūno vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ Vyriausybės 2003 m. gegužės 27 d. nutarimas Nr. 650, kartu ir juo patvirtintas Aprašas, buvo pakeisti ir išdėstyti nauja redakcija.

Taigi pareiškėjo prašymas traktuotinas kaip prašymas ištirti, ar Aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmoji, trečioji pastraipos (tiek, kiek nurodyta) neprieštaravo Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai, Įstatymo, CK nuostatomis.

4.6. Nors pareiškėjas prašo ištirti ginčijamų Taisyklių 9, 11 punktų, Aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmosios, trečiosios pastraipų atitiktį *inter alia* CK 6.249–6.251 straipsniams, iš prašymo argumentų matyti, kad jis abejoja šių nuostatų atitiktimi CK 6.251 straipsnio 1 daliai („Padaryti nuostoliai turi būti atlyginti visiškai, išskyrus atvejus, kai įstatymai ar sutartis nustato ribotą atsakomybę“).

5. Taigi, atsižvelgdamas į pareiškėjo prašymo argumentus, Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje tirs, ar Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai, Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (2007 m. gegužės 17 d. redakcija) 2 straipsnio 22 daliai, Civilinio kodekso (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 6.251 straipsnio 1 daliai neprieštarauja (-avo):

– Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 795 „Dėl Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių patvirtinimo“ (2008 m. vasario 13 d. redakcija) patvirtintų Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių 9, 11 punktai tiek, kiek juose nustatyta, kad mirusio asmens pajamų dalis, kurią gaudavo asmenys, turintys teisę į žalos atlyginimą netekus maitintojo, apskaičiuojama negautų pajamų apskaičiavimo pagal vidutinį darbo užmokestį tvarka;

– Vyriausybės 2003 m. gegužės 27 d. nutarimu Nr. 650 „Dėl Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmoji, trečioji pastraipos tiek, kiek dėl eismo įvykio mirusio asmens vidutinis darbo užmokestis apskaičiuojamas pagal trijų kalendorinių mėnesių skaičiuojamąjį laikotarpį.

II

Dėl Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 795 (2008 m. vasario 13 d. redakcija) patvirtintų Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių 9, 11 punktų, Vyriausybės 2003 m. gegužės 27 d. nutarimu Nr. 650 patvirtinto Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmosios, trečiosios pastraipų

atitikties Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai, Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (2007 m. gegužės 17 d. redakcija) 2 straipsnio 22 daliai, Civilinio kodekso (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 6.251 straipsnio 1 daliai

1. Vyriausybė 2004 m. birželio 23 d. priėmė nutarimą Nr. 795 „Dėl Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir išmokos mokėjimo taisyklių patvirtinimo“, kuriuo patvirtino Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir išmokos mokėjimo taisykles. Šį nutarimą Vyriausybės 2008 m. vasario 13 d. nutarimu Nr. 122 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimo Nr. 795 „Dėl Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir išmokos mokėjimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ pakeitus ir išdėsčius nauja redakcija, jis pavadintas Vyriausybės nutarimu „Dėl Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių patvirtinimo“, o juo patvirtintos taisyklės – Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklėmis.

1.1. Kaip nurodyta Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimo Nr. 795 „Dėl Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių patvirtinimo“ (2008 m. vasario 13 d. redakcija) preambulėje, Taisyklės Vyriausybė patvirtino vadovaudamasi Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (2007 m. gegužės 17 d. redakcija) 19 straipsnio 16 dalimi („Žalos nustatymo ir išmokų mokėjimo tvarką nustato Vyriausybė“).

1.2. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pirmiausia paminėtinos šios bylai reikšmingos Taisyklių nuostatos:

– „Draudimo išmokos dydis priklauso nuo eismo įvykio metu padarytos žalos nukentėjusiam trečiajam asmeniui <...> dydžio“ (5 punktas);

– „Eismo įvykio metu padarytos žalos dydis ir nukentėjusiems tretiesiems asmenims mokėtinos draudimo išmokos dydis nustatomas vadovaujantis Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu, Įstatymu, kitų teisės aktų nuostatomis ir atsižvelgiant į eismo įvykio dalyvių kaltės laipsnį dėl eismo įvykio, draudimo įmonės, apdraudusios atsakingo už padarytą žalą asmens civilinę atsakomybę (toliau vadinama – atsakingas draudikas), ar Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biuro (toliau vadinama – Biuras) įgaliotų asmenų (paskirtų ekspertų) ataskaitas ar išvadas dėl žalos, nukentėjusio trečiojo asmens, apdraustojo pateiktus dokumentus dėl žalos, eismo įvykio aplinkybių ir eismo įvykio dalyvių atsakomybės, kitų šiose Taisyklėse nurodytų asmenų pateiktus dokumentus, leidžiančius nustatyti eismo įvykio aplinkybes ir padarytos žalos dydį. Kai teismas yra priėmęs sprendimą dėl žalos atlyginimo arba patvirtinęs taikos sutartį byloje pagal nukentėjusio trečiojo asmens ieškinį dėl žalos atlyginimo, žalos dydis nustatomas atsižvelgiant į įsiteisėjusį teismo sprendimą arba teismo patvirtintą taikos sutartį dėl žalos atlyginimo. Biuras, vadovaudamasis šiomis Taisyklėmis, administruoja žalą, nustato eismo įvykio

metu padarytos žalos dydį, apskaičiuoja ir moka draudimo išmokas nukentėjusiems tretiesiems asmenims Įstatymo 17 straipsnyje nustatytais atvejais“ (6 punktas);

– „Žalos, atsiradusios dėl nukentėjusio trečiojo asmens gyvybės atėmimo, dydį nustato atsakingas draudikas ar Biuras. <...> Mirusiojo pajamų dalis, kurią gaudavo asmenys, turintys teisę į žalos atlyginimą netekus maitintojo, apskaičiuojama šių Taisyklių 8–10 punktuose nustatyta tvarka, atsižvelgiant į mirusiojo gautas pajamas, išlaikytinių skaičių ir išlaikytinių gaunamas socialinio draudimo išmokas, susijusias su maitintojo netekimu, ar kitas pagal teisės aktus mokamas išmokas dėl maitintojo netekimo“ (11 punktas).

Apibendrinant cituotas Taisyklių nuostatas, nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad:

– draudiko (Įstatyme nustatytais atvejais – Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biuro) nukentėjusiam trečiajam asmeniui mokėtinos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo išmokos dydis priklauso nuo šiam asmeniui eismo įvykio metu padarytos žalos dydžio;

– draudikas (Įstatyme nustatytais atvejais – Transporto priemonių draudikų biuras), nustatydamas šios žalos, *inter alia* žalos netekus maitintojo, ir atitinkamai draudimo išmokos dydžius, privalo vadovautis *inter alia* CK, Įstatymu;

– žalos, *inter alia* žalos netekus maitintojo, dydis taip pat gali būti nustatytas įsiteisėjusiu teismo sprendimu ar teismo patvirtinta taikos sutartimi;

– asmenims, turintiems teisę į žalos atlyginimą netekus maitintojo, atlyginama mirusiojo pajamų dalis, kurią jie gaudavo; ši dalis apskaičiuojama atsižvelgiant į mirusiojo gautas pajamas, išlaikytinių skaičių, socialinio draudimo ir kitas išmokas, susijusias su maitintojo netekimu.

1.3. Pažymėtina, kad ginčijamame Taisyklių 11 punkte, kuriame nustatyta mirusiojo pajamų dalies, kurią gaudavo asmenys, turintys teisę į žalos atlyginimą netekus maitintojo, apskaičiavimo tvarka, yra suformuluota nuostata, nukreipianti *inter alia* į Taisyklių 9, 10 punktus, pagal kuriuos apskaičiuotinos mirusiojo gautos pajamos.

1.4. Taisyklių 9 punkte, kurio atitiktis Konstitucijai, įstatymams tiriama šioje konstitucinės justicijos byloje, nustatyta: „Asmenims, dirbusiems pagal darbo sutartis, valstybės tarnautojams, valstybės politikams, teisėjams ir valstybės pareigūnams negautos pajamos apskaičiuojamos pagal vidutinį darbo užmokestį, kuris apskaičiuojamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka.“

Taigi pagal Taisyklių 9 punkte, aiškinamame kartu su Taisyklių 11 punktu, nustatytą ginčijamą teisinį reguliavimą mirusiojo, dirbusio pagal darbo sutartį ar ėjusio nurodytas pareigas, gautos pajamos ir atitinkamai jų dalis, kurią gaudavo asmenys, turintys teisę į žalos atlyginimą

netekus maitintojo, apskaičiuojamos pagal Vyriausybės nustatyta tvarka apskaičiuotą vidutinį darbo užmokestį.

1.5. Paminėtina ir tai, kad Taisyklių 10 punkte nustatyta: „Asmeniui, kuris vertėsi individualia veikla, negautos pajamos apskaičiuojamos pagal 12 paskutinių mėnesių iki individualios veiklos nutraukimo dėl sveikatos sužalojimo vidutines apmokestinamąsias pajamas arba, jeigu šių pajamų negalima tiksliai nustatyti, pagal pajamas, deklaruotas už praėjusį mokestinį laikotarpį iki sveikatos sužalojimo (Valstybinei mokesčių inspekcijai pateiktoje ir jos patvirtintoje metinėje pajamų deklaracijoje nurodytas gautas individualios veiklos pajamas). Šios pajamos, atskaičius sumokėtą ar mokėtiną gyventojų pajamų mokestį ir nukentėjusio trečiojo asmens turėtas išlaidas, vykdant individualią veiklą, dalijamos iš 12 paskutinių mėnesių arba praėjusio mokestinio laikotarpio kalendorinių dienų skaičiaus ir dauginamos iš kalendorinių dienų, kurias asmuo dėl sveikatos sužalojimo negalėjo dirbti, skaičiaus. Jeigu asmuo individualia veikla vertėsi trumpiau negu 12 mėnesių, žalos dydis apskaičiuojamas ta pačia tvarka už visą individualios veiklos laikotarpį.“

Taigi Taisyklių 10 punkte, aiškinamame kartu su Taisyklių 11 punktu, yra nustatyta tvarka, kuria apskaičiuojamos *inter alia* mirusiojo, kuris vertėsi individualia veikla, gautos pajamos ir atitinkamai jų dalis, kurią gaudavo asmenys, turintys teisę į žalos atlyginimą netekus maitintojo.

Paminėtina ir tai, kad pagal šiame Taisyklių punkte nustatytą teisinį reguliavimą individualia veikla besivertusio asmens vidutinių apmokestinamųjų pajamų skaičiuojamasis laikotarpis yra 12 mėnesių arba mokestinis laikotarpis (su tam tikromis išimtimis).

2. Kaip minėta, pagal ginčijamą Taisyklių 9 punktą asmens vidutinis darbo užmokestis apskaičiuojamas Vyriausybės nustatyta tvarka.

Pažymėtina, kad darbuotojo, valstybės tarnautojo (nuo 2013 m. sausio 1 d. – ir žvalgybos pareigūno su tam tikromis išimtimis) vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimas, kai jiems apmokama už kasmetines atostogas, laiką, kai darbuotojas įstatymų numatytais atvejais yra atitraukiamas nuo darbo, jam išmokama išėtinė išmoka arba kitos teisės aktų nustatytos išmokos, buvo reguliuojamas Vyriausybės 2003 m. gegužės 27 d. nutarimu Nr. 650 „Dėl Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (nuo 2013 m. sausio 1 d. vadinamu Vyriausybės nutarimu „Dėl Darbuotojo, valstybės tarnautojo ir žvalgybos pareigūno vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“) patvirtintame Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos apraše (nuo 2013 m. sausio 1 d. vadinamame Darbuotojo, valstybės tarnautojo ir žvalgybos pareigūno vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašu) (Aprašo 1 punktas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais)).

2.1. Aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmojoje, trečiojoje pastraipose, kurių atitiktis Konstitucijai, įstatymams taip pat tiriama šioje konstitucinės justicijos byloje, buvo nustatyta:

„6. Apskaičiuojant darbuotojo vidutinį darbo užmokestį, laikomasi šių nuostatų:

6.1. Skaičiuojamasis laikotarpis yra 3 paskutiniai kalendoriniai mėnesiai, einantys prieš tą mėnesį, už kurį (ar jo dalį) mokamas vidutinis darbo užmokestis. Darbuotojo vidutinis darbo užmokestis apskaičiuojamas iš skaičiuojamojo laikotarpio užmokesčio, priskaičiuoto už atliktą darbą ar dirbtą laiką (jeigu teisės aktuose nenumatyta kitaip), įskaitant visas darbo apmokėjimo rūšis, nurodytas šio Aprašo 3.1–3.4 punktuose, ir mėnesines premijas. <...>

Kai reikia apskaičiuoti vidutinį darbo užmokestį ir nėra duomenų apie prieš vidutinio darbo užmokesčio skaičiavimo mėnesį einančio mėnesio darbuotojo darbo užmokestį, darbo užmokesčiui apskaičiuoti (išskyrus įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytus atvejus, kai su darbuotoju privaloma visiškai atsiskaityti) imami 3 kalendoriniai mėnesiai, einantys prieš šį mėnesį. Kolektyvinėje sutartyje (jeigu jos nėra – įmonės vietiniuose (lokaliniuose) norminiuose teisės aktuose) turi būti nurodytos profesijos ar darbai, kur gali būti nustatomas toks skaičiuojamasis laikotarpis. <...>“

Taigi pagal Aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmojoje, trečiojoje pastraipose Vyriausybės nustatytą ginčijamą teisinį reguliavimą *inter alia* asmens, dirbančio pagal darbo sutartį, vidutinio darbo užmokesčio skaičiuojamasis laikotarpis yra trys nurodyti kalendoriniai mėnesiai.

2.2. Pažymėtina, kad nors Vyriausybės 2014 m. lapkričio 19 d. nutarimu Nr. 1288 „Dėl Darbuotojo, valstybės tarnautojo ir žvalgybos pareigūno vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ Vyriausybės 2003 m. gegužės 27 d. nutarimas, kartu ir juo patvirtintas Aprašas, buvo pakeisti ir išdėstyti nauja redakcija, teisinis reguliavimas tuo aspektu, kad vidutinio darbo užmokesčio skaičiuojamasis laikotarpis yra trys kalendoriniai mėnesiai, iš esmės nepakito.

3. Apibendrinant pažymėtina, kad pagal Taisyklių 9, 11 punktuose, Aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmojoje, trečiojoje pastraipose nustatytą ginčijamą teisinį reguliavimą, aiškinamą susijusio Taisyklėse nustatyto teisinio reguliavimo kontekste, draudikas (Įstatyme nustatytais atvejais – Transporto priemonių draudikų biuras) žalos netekus maitintojo, t. y. mirusiojo pajamų dalies, kurią gaudavo asmenys, turintys teisę į šios žalos atlyginimą, dydį ir atitinkamai transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo išmokos dydį apskaičiuoja pagal *inter alia* mirusiojo gautą vidutinį darbo užmokestį, kurio skaičiuojamasis laikotarpis yra trys nurodyti kalendoriniai mėnesiai, *inter alia* tais atvejais, kai dėl eismo įvykio miręs asmuo dirbo pagal darbo sutartį.

4. Kaip minėta, šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama Vyriausybės nustatyto teisinio reguliavimo atitiktis *inter alia* CK 6.251 straipsnio 1 daliai.

4.1. CK 6.251 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad padaryti nuostoliai turi būti atlyginti visiškai, išskyrus atvejus, kai įstatymai ar sutartis nustato ribotą atsakomybę.

Ši CK nuostata aiškintina kitų aktualių CK nuostatų, kuriomis reguliuojami civilinės atsakomybės ir jos draudimo teisiniai santykiai, kontekste:

– „Žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Piniginė žalos išraiška yra nuostoliai. <...>“ (6.249 straipsnio 1 dalis);

– „Žalą, padarytą asmeniui, turtui <...> privalo visiškai atlyginti atsakingas asmuo“ (6.263 straipsnio 2 dalis);

– „1. Įstatymų ar sutarties numatytais atvejais civilinė atsakomybė gali būti draudžiama sudarant civilinės atsakomybės draudimo sutartį. Su civilinės atsakomybės draudimu susijusius santykius reglamentuoja šis kodeksas ir kiti įstatymai.

2. Jeigu draudimo atlyginimo nepakanka žalai visiškai atlyginti, draudimo atlyginimo ir faktinės žalos dydžio skirtumą atlygina apdraustasis asmuo, atsakingas už žalos padarymą“ (6.254 straipsnis);

– „Draudimo sutartimi viena šalis (draudikas) įsipareigoja už sutartyje nustatytą draudimo įmoką (premiją) sumokėti kitai šaliai (draudėjui) arba trečiajam asmeniui, kurio naudai sudaryta sutartis, įstatyme ar draudimo sutartyje nustatytą draudimo išmoką, apskaičiuotą įstatyme ar draudimo sutartyje nustatyta tvarka, jeigu įvyksta įstatyme ar draudimo sutartyje nustatytas draudiminis įvykis“ (6.987 straipsnis).

Taigi pagal CK 6.251 straipsnio 1 dalį, aiškinamą kartu su cituotomis kitomis CK nuostatomis, atsakingas už žalos padarymą asmuo privalo visiškai (išskyrus įstatymuose ar sutartyje numatytus ribotos civilinės atsakomybės atvejus) atlyginti padarytą žalą (nuostolius), *inter alia* asmens negautas pajamas; įstatyme ar sutartyje nustatyta tvarka apskaičiuotos draudiko mokamos draudimo išmokos (atlyginimo) dydžiu nėra ribojama atsakingo už žalos padarymą asmens civilinė atsakomybė, t. y. jei minėta tvarka apskaičiuotos draudimo išmokos (atlyginimo) nepakanka žalai visiškai atlyginti, pareiga atlyginti likusią žalos dalį tenka atsakingam už žalos padarymą asmeniui.

4.2. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste reikšmingas ir CK 6.284 straipsnis, kuriame reguliuojami civilinės atsakomybės už dėl gyvybės atėmimo atsiradusią žalą teisiniai santykiai. Šiame straipsnyje *inter alia* nustatyta:

„1. Fizinio asmens mirties atveju teisę į žalos atlyginimą turi asmenys, kurie buvo mirusiojo išlaikomi arba jo mirties dieną turėjo teisę gauti iš jo išlaikymą (nepilnamečiai vaikai, sutuoktinis, nedarbingi tėvai ar kiti faktiniai nedarbingi išlaikytiniai), taip pat mirusiojo vaikas, gimęs po jo mirties. Šie asmenys taip pat turi teisę į neturtinės žalos atlyginimą.

2. Asmenims, turintiems teisę į žalos atlyginimą netekus maitintojo, atlyginama ta mirusiojo pajamų dalis, kurią jie gavo ar turėjo teisę gauti mirusiajam esant gyvam. <...>“

Taigi pagal CK 6.284 straipsnio 1, 2 dalyse nustatytą teisinį reguliavimą žala, atlygintina netekus maitintojo, laikoma mirusiojo pajamų dalis, kurią gavo ar turėjo teisę gauti asmenys, turintys teisę į šios žalos atlyginimą.

5. Šiame kontekste paminėtinos ir kai kurios Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo (2003 m. rugsėjo 18 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nuostatos:

– „Civilinės atsakomybės draudimas – asmens turtinių interesų, atsirandančių iš galimos civilinės atsakomybės už nukentėjusiam trečiajam asmeniui ir (ar) jo turtui padarytą žalą, draudimas, kai draudiko mokamos draudimo išmokos dydis priklauso nuo nuostolių, kuriuos apdraustasis privalo atlyginti nukentėjusiam trečiajam asmeniui už padarytą žalą, dydžio, tačiau neviršija draudimo sumos, jeigu ji nustatoma draudimo sutartyje“ (2 straipsnio (2007 m. lapkričio 15 d. redakcija) 4 dalis);

– „Nuostolių draudimo sutartys yra turto draudimo, civilinės atsakomybės draudimo, taip pat ir sveikatos draudimo sutartys, pagal kurias draudikas įsipareigoja įvykus draudžiamajam įvykiui išmokėti draudimo išmoką, lygią patirtiems nuostoliams“ (76 straipsnio 4 dalis (2007 m. lapkričio 15 d. redakcija)).

Taigi pagal cituotose Draudimo įstatymo (2003 m. rugsėjo 18 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nuostatose nustatytą teisinį reguliavimą civilinės atsakomybės draudimo sutartimi draudžiamasi nuo neigiamų turtinių padarinių, galinčių kilti dėl civilinės atsakomybės už padarytą žalą, atsiradimo rizikos; pagal šią sutartį draudiko mokamos draudimo išmokos dydis priklauso nuo nukentėjusiam trečiajam asmeniui padarytų nuostolių dydžio, išskyrus atvejus, kai jie viršija draudimo sumą.

Pažymėtina, kad nors Draudimo įstatymas (2003 m. rugsėjo 18 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) Seimo 2011 m. lapkričio 17 d. priimtu Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo pakeitimo įstatymu buvo pakeistas ir išdėstytas nauja redakcija, jame nustatytas teisinis reguliavimas aptartais aspektais išliko nepakitęs.

6. Kaip minėta, šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama Vyriausybės nustatyto teisinio reguliavimo atitiktis *inter alia* Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (2007 m. gegužės 17 d. redakcija) 2 straipsnio 22 daliai.

6.1. Seimas 2001 m. birželio 14 d. priėmė Lietuvos Respublikos transporto priemonių savininkų ir valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymą. Vėliau minėtas įstatymas buvo ne kartą keičiamas, *inter alia* Seimo 2007 m. gegužės 17 d. priimtu Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo pakeitimo įstatymu, kuriuo jis išdėstytas nauja redakcija.

Iš šio įstatymo *travaux préparatoires* matyti, kad vienas iš įstatymo priėmimo tikslų – suteikti per eismo įvykį nukentėjusiam asmeniui daugiau garantijų, kad jo patirta žala bus atlyginta kuo operatyviau ir jis gaus realų žalos atlyginimą *inter alia* tais atvejais, kai žalą padaręs asmuo (transporto priemonės valdytojas) neturi lėšų jai atlyginti.

6.2. Šiame kontekste pažymėtinos Įstatymo nuostatos, kuriomis reguliuojama draudiko ir asmens, atsakingo už žalos padarymą, prievolių nukentėjusiam asmeniui apimtis:

– „Draudimo išmoka <...> – draudiko ar Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biuro <...> mokama nukentėjusiam trečiajam asmeniui pinigų suma arba kita sutarta išmokos mokėjimo forma, skirta žalai asmeniui, turtui ir (ar) neturtinei žalai atlyginti“ (2 straipsnio 2 dalis);

– „Atsakingas draudikas ar Biuras moka per eismo įvykį nukentėjusiam trečiajam asmeniui tik įrodymais pagrįstos per eismo įvykį padarytos žalos dydžio išmoką, neviršijančią šio įstatymo 11 straipsnyje nustatytą draudimo sumų <...>“ (19 straipsnio 6 dalis);

– „Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo suma dėl vieno eismo įvykio Lietuvos Respublikos teritorijoje, nepaisant to, kiek yra nukentėjusių trečiųjų asmenų, yra:

1) iki 2009 m. gruodžio 10 d. – 500 000 eurų dėl žalos asmeniui (tarp jų 1 000 eurų dėl neturtinės žalos) <...>;

2) nuo 2009 m. gruodžio 11 d. iki 2012 m. birželio 10 d. – 2 500 000 eurų dėl žalos asmeniui (tarp jų 2 500 eurų dėl neturtinės žalos) <...>;

3) nuo 2012 m. birželio 11 d. – 5 000 000 eurų dėl žalos asmeniui (tarp jų 5 000 eurų dėl neturtinės žalos) <...>“ (11 straipsnio 1 dalis);

– „Jei atsakingam draudikui ar Biurui išmokėjus išmoką atlyginama ne visa nukentėjusiam trečiajam asmeniui padaryta žala dėl to, kad žala viršija draudimo sumas, nukentėjęs trečiasis asmuo turi teisę kreiptis į kaltininką, kad jis atlygintų likusią žalą dalį“ (13 straipsnio 2 dalis).

Apibendrinant cituotas Įstatymo 2, 11, 13 straipsnių nuostatas pažymėtina, kad pagal transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo sutartį draudiko mokamos draudimo išmokos dydis priklauso nuo nukentėjusiam trečiajam asmeniui padarytų nuostolių dydžio, išskyrus atvejus, kai jie viršija Įstatyme nustatytas draudimo sumas. Tačiau nors draudimo išmokos, skirtos *inter alia* žalai asmeniui atlyginti, dydis yra ribojamas Įstatyme nustatytais draudimo sumomis, Įstatymo nuostatomis nėra ribojama atsakingo už žalos padarymą asmens civilinė atsakomybė, t. y. jei draudimo išmokos nepakanka žalai visiškai atlyginti, pareiga atlyginti likusią žalą dalį tenka atsakingam už žalos padarymą asmeniui.

6.3. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste taip pat reikšmingos Įstatymo nuostatos, kuriomis įtvirtinta žalos, atsiradusios dėl gyvybės atėmimo, dydžio nustatymo tvarka.

Įstatymo 2 straipsnio 22 punkte nustatyta, kad žalos nukentėjusiam trečiajam asmeniui, *inter alia* žalos, atsiradusios dėl gyvybės atėmimo, dydis nustatomas įstatymų nustatyta tvarka.

Įstatymo 15 straipsnyje „Žalos nustatymas“ *inter alia* nustatyta:

„5. Žala, atsiradusi dėl gyvybės atėmimo, yra laidojimo ir su tuo susijusios išlaidos bei išlaidos žalos atlyginimui dėl maitintojo netekimo. Asmenims, turintiems teisę į žalos atlyginimą netekus maitintojo, atlyginama ta mirusiojo pajamų dalis, kurią jie gavo ar turėjo teisę gauti mirusiajam esant gyvam. Teisę į žalos atlyginimą turi asmenys, kurie buvo mirusiojo išlaikomi arba jo mirties dieną turėjo teisę gauti iš jo išlaikymą (nepilnamečiai vaikai, sutuoktinis, nedarbingi tėvai ar kiti faktiniai nedarbingi išlaikytiniai), taip pat mirusiojo vaikas, gimęs po jo mirties.

6. Asmeniui padarytos žalos dydį nustato atsakingas draudikas arba – šio įstatymo 17 straipsnyje nurodytais atvejais – Biuras, vadovaudamasis dokumentais, įrodančiais padarytos žalos aplinkybes, faktą ir dydį, ir medicininės apžiūros pažymomis. <...>“

Taigi Įstatyme, *inter alia* jo 15 straipsnyje, nustatyta žalos, atsiradusios dėl gyvybės atėmimo, dydžio nustatymo tvarka, pagal kurią žala, atlygintina netekus maitintojo, laikoma mirusiojo pajamų dalis, kurią gavo ar turėjo teisę gauti asmenys, turintys teisę į šios žalos atlyginimą. Pažymėtina, kad toks teisinis reguliavimas yra analogiškas nustatytajam CK 6.284 straipsnio 2 dalyje.

6.4. Šios bylos kontekste taip pat pažymėtina, kad Įstatymo 19 straipsnio 16 dalyje įtvirtinta, jog žalos nustatymo ir išmokų mokėjimo tvarką nustato Vyriausybė.

7. Apibendrinant CK, Draudimo įstatyme (2003 m. rugsėjo 18 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), Įstatyme nustatytą išdėstytąjį teisinį reguliavimą, nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal šiuose įstatymuose įtvirtintą visuminį teisinį reguliavimą, nustatant draudiko iš draudimo sutarties kylančios prievolės mokėti draudimo išmoką apimtį, turi būti nustatyta asmens, kuriam kilo civilinė atsakomybė, prievolės atlyginti žalą apimtis, o šios sutarties pagrindu draudiko mokamos draudimo išmokos dydis turi būti adekvatus nukentėjusio trečiojo asmens nuostolių (žalos) dydžiui, išskyrus įstatymuose ar toje sutartyje nustatytus ribojimus (*inter alia* draudimo sumas).

Taip pat pažymėtina, kad įstatymuose, konkrečiai CK 6.284 straipsnio 2 dalyje, Įstatymo 15 straipsnio 5 dalyje, yra nustatyti žalos, atlygintinos netekus maitintojo, dydžio nustatymo kriterijai, vienas iš jų – mirusiojo gautos pajamos.

8. Šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama Vyriausybės nustatyto teisinio reguliavimo, kuriuo reglamentuojama eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo išmokos mokėjimo tvarka, atitiktis *inter alia* Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai.

8.1. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą yra konstitucinis principas, kylantis iš *inter alia* Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalies, kurioje nustatyta, kad asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas (*inter alia* 2009 m. kovo 27 d., 2013 m. gruodžio 6 d. nutarimai). Šioje Konstitucijos nuostatoje yra įtvirtinta įstatymų leidėjo pareiga išleisti įstatymą ar įstatymus, nustatančius žalos atlyginimą asmeniui už jam padarytą materialinę ir moralinę žalą (*inter alia* 2010 m. vasario 3 d., 2012 m. balandžio 18 d. nutarimai).

8.2. Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, kad asmeniui padarytos žalos atlyginimas turi būti realus ir teisingas. Konstitucijoje imperatyviai reikalaujama įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad asmuo, kuriam neteisėtais veiksmais buvo padaryta žala, visais atvejais galėtų reikalauti teisingo tos žalos atlyginimo ir tą atlyginimą gauti (*inter alia* 2010 m. vasario 3 d., 2013 m. gruodžio 6 d. nutarimai). Atlyginant materialinę žalą visais atvejais yra įmanoma vadovautis visiško (adekvataus) žalos atlyginimo principu (*restitutio in integrum*), kai padarytos žalos dydis gali būti išreiškiamas piniginiu ekvivalentu ir ta žala gali būti atlyginama pinigais (tai nepaneigia galimybės materialinę žalą atlyginti ir kitu turtu ar dar kitaip); taigi už materialius praradimus atlyginama materialiomis vertybėmis (2006 m. rugpjūčio 19 d., 2010 m. vasario 3 d. nutarimai).

8.3. Konstitucijos 30 straipsnio nuostatos aiškintinos neatsiejamai nuo kitų Konstitucijos nuostatų, *inter alia* 109 straipsnio 1 dalies, kurioje nustatyta, kad teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai (2013 m. gruodžio 6 d. nutarimas). Konstitucijoje netoleruojamas toks teisinis reguliavimas, kai teismas, pagal Konstituciją (*inter alia* jos 109 straipsnį) privalantis vykdyti teisingumą, negali, atsižvelgdamas į visas turinčias reikšmės bylos aplinkybes, nustatyti asmeniui padarytos materialinės ir (arba) moralinės žalos dydžio ir, vadovaudamasis teise, *inter alia* nenusižengdamas teisingumo, protingumo, proporcingumo imperatyvams, priteisti teisingo atlyginimo už asmens patirtą materialinę ir (arba) moralinę žalą (2006 m. rugpjūčio 19 d., 2009 m. kovo 27 d., 2011 m. sausio 6 d., 2013 m. gruodžio 6 d. nutarimai).

Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, kuriame suformuluotos oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos dėl žalos, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimo, buvo konstatuota, kad iš Konstitucijos įstatymų leidėjui nekyla draudimas reguliuojant santykius, susijusius su žalos, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimu, įstatyme nustatyti (paisant Konstitucijos normų ir principų) protingus ir pagrįstus kriterijus, pagal kuriuos būtų galima nustatyti (įvertinti) atlygintinos žalos dydį; tokie kriterijai gali būti labai įvairūs, juos galima diferencijuoti pagal padarytos žalos pobūdį, ypatumus, kitas aplinkybes. Kita vertus, šiame Konstitucinio Teismo nutarime pabrėžta, kad jokie įstatymuose *expressis verbis* nurodyti kriterijai, kuriais remiantis būtų galima nustatyti (įvertinti)

atlygintinos žalos dydį, neturi kliudyti teismui vykdyti teisingumo – atsižvelgus į visas turinčias reikšmės bylos aplinkybes, nustatyti asmeniui valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtais veiksmais padarytos materialinės ir (arba) moralinės žalos dydžio ir, vadovaujantis teise, *inter alia* nenusižengiant teisingumo, protingumo, proporcingumo imperatyvams, priteisti teisingo atlyginimo už tą asmens patirtą materialinę ir (arba) moralinę žalą.

Šios oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos *mutatis mutandis* taikytinos ir kitokios asmeniui padarytos žalos atlyginimo teisiniam reguliavimui.

8.4. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad iš Konstitucijos, *inter alia* jos 30 straipsnio 1, 2 dalių, 109 straipsnio 1 dalies, kyla asmens, kuriam neteisėtais veiksmais buvo padaryta žala, teisės gauti realų, teisingą žalos atlyginimą teismo gynimo garantija, kuri įgyvendinama įrodinėjant *inter alia* asmeniui padarytos žalos dydį ir prisiteisiant jos atlyginimą.

8.5. Konstitucinis Teismas taip pat yra pažymėjęs, kad įstatymų leidėjas, vykdydamas pareigą priimti įstatymą ar įstatymus, nustatančius žalos atlyginimą asmeniui dėl jam padarytos žalos, naudodamasis jam suteikta diskrecija gali pasirinkti ir įstatyme arba įstatymuose įtvirtinti įvairius padarytos žalos atlyginimo būdus (2010 m. vasario 3 d., 2013 m. gruodžio 6 d. nutarimai).

Kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 3 d. nutarime, įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas *inter alia* į tai, kad tam tikrose veiklos srityse žalos padarymo (atsiradimo) rizika yra didesnė, ir siekdamas užtikrinti, kad asmeniui padaryta žala būtų atlyginta veiksmingai ir laiku, gali nustatyti ir tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį kitiems asmenims padarytą žalą sutarties pagrindu įsipareigoja atlyginti kitas nei žalą padaręs asmuo ar už jo veiksmus atsakingas asmuo, t. y. nustatyti vadinamąjį draudžiamąjį žalos atlyginimo būdą; nustatydamas tokį asmeniui padarytos žalos atlyginimo būdą, įstatymų leidėjas privalo įtvirtinti draudžiamojo žalos atlyginimo pagrindus; įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į tai, kad tam tikrų objektų naudojimas kelia didesnę pavojų kitų asmenų teisėms ir teisėtiems interesams, taip pat į tam tikros asmenų vykdomos profesinės ar ūkinės veiklos ypatumus, gali nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį asmenys, naudojantys atitinkamus objektus arba vykdantys tam tikrą profesinę ar ūkinę veiklą, privalo apdrausti savo civilinę atsakomybę dėl žalos padarymo; nustatydamas privalomojo draudimo pagrindus ir sąlygas, įstatymų leidėjas gali *inter alia* nustatyti maksimalias draudimo sumas.

8.6. Konstitucinio Teismo aktuose taip pat ne kartą konstatuota, kad įstatymai nustato bendro pobūdžio taisykles, o poįstatyminiuose teisės aktuose jos gali būti detalizuojamos, gali būti reglamentuojama jų įgyvendinimo tvarka (1995 m. spalio 26 d., 2004 m. kovo 5 d., 2014 m. gegužės 9 d., 2014 m. spalio 9 d. nutarimai).

9. Kaip minėta, pareiškėjo abejonės dėl Taisyklių 9, 11 punkto, Aprašo 6.1 punkto nuostatų atitikties Konstitucijai, įstatymams grindžiamos tuo, kad, nustačiusi ginčijamą teisinį reguliavimą,

Vyriausybė perėmė įstatymų leidėjo kompetenciją, nes nustatyti žalos asmeniui dydį galima tik įstatymų nustatyta tvarka; be to, ginčijamu teisiniu reguliavimu susiaurintos galimybės įrodinėti žalos dydį, nes negautos pajamos siejamos tik su vidutiniu darbo užmokesčiu, o jį skaičiuoti leidžiama tik už tam tikrą poįstatyminiame teisės akte apibrėžtą laikotarpį, taip apribota galimybė gauti visišką turtinės žalos atlyginimą ir pažeista Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalis.

10. Sprendžiant, ar Taisyklių 9, 11 punktai tiek, kiek juose nustatyta, kad mirusio asmens pajamų dalis, kurią gaudavo asmenys, turintys teisę į žalos atlyginimą netekus maitintojo, apskaičiuojama negautų pajamų apskaičiavimo pagal vidutinį darbo užmokestį tvarka, Aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmoji, trečioji pastraipos tiek, kiek dėl eismo įvykio mirusio asmens vidutinis darbo užmokestis apskaičiuojamas pagal trijų kalendorinių mėnesių skaičiuojamąjį laikotarpį, neprieštarauja (-avo) Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai, Įstatymo 2 straipsnio 22 daliai, CK 6.251 straipsnio 1 daliai, pažymėtina, kad pagal Konstituciją, kaip minėta:

- asmeniui padarytos žalos atlyginimas turi būti realus ir teisingas;
- iš Konstitucijos, *inter alia* jos 30 straipsnio 1, 2 dalių, 109 straipsnio 1 dalies, kyla asmens, kuriam neteisėtais veiksmais buvo padaryta žala, teisės gauti realų, teisingą žalos atlyginimą teismo gynybos garantija, kuri įgyvendinama įrodinėjant *inter alia* asmeniui padarytos žalos dydį ir prisiteisiant jos atlyginimą;
- įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas *inter alia* į tai, kad tam tikrose veiklos srityse žalos padarymo (atsiradimo) rizika yra didesnė, ir siekdamas užtikrinti, kad asmeniui padaryta žala būtų atlyginta veiksmingai ir laiku, gali nustatyti ir tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį kitiems asmenims padarytą žalą sutarties pagrindu išsipareigoja atlyginti kitas nei žalą padaręs asmuo ar už jo veiksmus atsakingas asmuo, t. y. nustatyti vadinamąjį draudžiamąjį žalos atlyginimo būdą; nustatydamas draudžiamąjį asmeniui padarytos žalos atlyginimo būdą, įstatymų leidėjas privalo įtvirtinti draudžiamąjį žalos atlyginimo pagrindus;
- įstatymai nustato bendro pobūdžio taisykles, o poįstatyminiuose teisės aktuose jos gali būti detalizuojamos, gali būti reglamentuojama jų įgyvendinimo tvarka.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, jog tai, kad pagal Konstituciją draudžiamąjį žalos atlyginimo pagrindai turi būti nustatyti įstatymu, nereiškia, jog Vyriausybė pagal savo kompetenciją negali draudžiamąjį žalos atlyginimo santykių reguliuoti poįstatyminiais teisės aktais, kurie yra grindžiami įstatymu ir nekonkuruoja su juo. Vyriausybė, reguliuodama šiuos santykius, taip pat yra saistoma konstitucinių realaus, teisingo žalos atlyginimo imperatyvų.

10.1. Pažymėtina, kad Vyriausybė, ginčijamu teisiniu reguliavimu nustačiusi žalos, atlygintinos netekus maitintojo, ir atitinkamai transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės

privalomojo draudimo išmokos dydžių apskaičiavimo tvarką *inter alia* tuo atveju, kai dėl eismo įvykio miręs asmuo dirbo pagal darbo sutartį, įgyvendino jai pagal Įstatymo 19 straipsnio 16 dalį („Žalos nustatymo ir išmokų mokėjimo tvarką nustato Vyriausybė“) suteiktus įgaliojimus.

10.2. Kaip minėta, pagal CK, Draudimo įstatyme (2003 m. rugsėjo 18 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), Įstatyme įtvirtintą visuminį teisinį reguliavimą, nustatant draudiko iš draudimo sutarties kylančios prievolės mokėti draudimo išmoką apimtį, turi būti nustatyta asmens, kuriam kilo civilinė atsakomybė, prievolės atlyginti žalą apimtis, o šios sutarties pagrindu draudiko mokamos draudimo išmokos dydis turi būti adekvatus nukentėjusio trečiojo asmens nuostolių (žalos) dydžiui, išskyrus įstatymuose ar toje sutartyje nustatytus ribojimus (*inter alia* draudimo sumas). Pažymėtina, kad priešingu atveju būtų paneigtas civilinės atsakomybės draudimo tikslas perkelti neigiamų turinių padarinių dėl galinčios kilti civilinės atsakomybės riziką draudikui, o transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo atveju – ir šio draudimo tikslas užtikrinti dėl eismo įvykio žalą patyrusiam asmeniui jos atlyginimą įstatyme ar sutartyje nustatytais sąlygomis. Vyriausybė, nustatydama transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomąjį draudimą reglamentuojančių įstatymų nuostatų įgyvendinimo tvarką, privalo paisyti minėtų iš įstatymų kylančių reikalavimų.

Minėta ir tai, kad nors draudimo išmokos, skirtos *inter alia* žalai asmeniui atlyginti, dydis yra ribojamas Įstatyme nustatytais draudimo sumomis, Įstatymo nuostatomis nėra ribojama atsakingo už žalą padarymą asmens civilinė atsakomybė, t. y. jei draudimo išmokos nepakanka žalai visiškai atlyginti, pareiga atlyginti likusią žalą tenka atsakingam už žalą padarymą asmeniui.

10.3. Minėta, jog Įstatymo 2 straipsnio 22 punkte, atitiktis kuriam požiūriu taip pat ginčijamas Vyriausybės nustatytas teisinis reguliavimas, yra įtvirtinta, kad žalą nukentėjusiam trečiajam asmeniui, *inter alia* žalą, atsiradusios dėl gyvybės atėmimo, dydis nustatomas įstatymų nustatyta tvarka.

Taip pat minėta, kad įstatymuose, konkrečiai CK 6.284 straipsnio 2 dalyje, Įstatymo 15 straipsnio 5 dalyje, yra nustatyti žalą, atlygintinos netekus maitintojo, dydžio nustatymo kriterijai, vienas iš jų – mirusiojo gautos pajamos. Pažymėtina, kad šios įstatymų nuostatos suponuoja ir tai, kad, sprendžiant dėl tokios žalą dydžio, turi būti įvertintos visos mirusiojo teisėtai gautos pajamos, kurių dalies neteko jo išlaikomas asmuo. Kartu pabrėžtina, kad dėl pajamų šaltinių įvairovės ir specifikos tam tikrų mirusiojo pajamų dalį pripažinti jo išlaikytų asmenų negautomis pajamomis galima tik įvertinus kiekvienam konkrečiam atvejui reikšmingų aplinkybių visumą. Todėl negali būti paneigta galimybė teisės aktuose bendrus (universalius) žalą, atlygintinos netekus maitintojo, apskaičiavimo būdus nustatyti tik kai kuriems mirusiojo pajamų šaltiniams.

10.4. Vertinant, ar Taisyklių 9, 11 punktuose, Aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmojoje, trečiojoje pastraipose pagrįstai nustatytas toks mirusio asmens, *inter alia* dirbusio pagal darbo sutartį, pajamų ir atitinkamai jų dalies, kurią gaudavo asmenys, turintys teisę į žalos atlyginimą netekus maitintojo, apskaičiavimo būdas, kai šios pajamos siejamos su gautu vidutiniu darbo užmokesčiu, kurio skaičiuojamasis laikotarpis yra trys nurodyti kalendoriniai mėnesiai, pažymėtina, kad nėra pagrindo teigti, jog taip neatspindimas tokio asmens gautų pajamų dydis ar kad, Vyriausybei pasirinkus kitokį skaičiavimo būdą, visais atvejais (dauguma atvejų) būtų sudarytos prielaidos šių pajamų ir atitinkamai padarytos žalos dydį nustatyti teisingiau.

Minėta ir tai, kad Taisyklių 10 punkte, aiškinamame kartu su Taisyklių 11 punktu, yra nustatyta tvarka, pagal kurią apskaičiuojamos *inter alia* mirusiojo, kuris vertėsi individualia veikla, gautos pajamos ir atitinkamai jų dalis, kurią gaudavo asmenys, turintys teisę į žalos atlyginimą netekus maitintojo.

10.5. Taip pat minėta, kad pagal Taisyklių 6 punktą draudikas (Įstatyme nustatytais atvejais – Transporto priemonių draudikų biuras), nustatydamas *inter alia* žalos netekus maitintojo ir atitinkamai transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo išmokos dydžius, privalo vadovautis *inter alia* CK, Įstatymu; šios žalos dydis taip pat gali būti nustatytas įsiteisėjusiu teismo sprendimu ar teismo patvirtinta taikos sutartimi.

Taigi Taisyklių 9, 11 punktuose, Aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmojoje, trečiojoje pastraipose nustatytą ginčijamą teisinį reguliavimą, taip pat ir nustatytą Taisyklių 10 punkte, sistemiškai aiškinant kartu su Taisyklių 6 punktu konstatuotina, kad draudikas (Įstatyme nustatytais atvejais – Transporto priemonių draudikų biuras), o kilus ginčui – teismas, apskaičiuodamas žalos netekus maitintojo ir atitinkamai transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo išmokos dydį, yra saistomas iš minėtų įstatymų kylančių reikalavimų, kad, sprendžiant dėl tokios žalos dydžio, turi būti įvertintos visos mirusiojo teisėtai gautos pajamos, kurių dalies neteko jo išlaikomas asmuo, ir kad civilinės atsakomybės draudimo sutarties pagrindu draudiko mokamos draudimo išmokos dydis turi būti adekvatus nukentėjusio trečiojo asmens nuostolių (žalos) dydžiui, išskyrus įstatymuose ar sutartyje nustatytus ribojimus (*inter alia* draudimo sumas).

Vadinasi, Taisyklių 9, 11 punktuose, Aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmojoje, trečiojoje pastraipose nustatytas ginčijamas teisinis reguliavimas, taip pat susijęs Taisyklėse nustatytas teisinis reguliavimas, pagal kurį apskaičiuojamos mirusiojo gautos pajamos tais atvejais, kai jis dirbo pagal darbo sutartį, ėjo tam tikras pareigas ar vertėsi individualia veikla, nereiškia, kad *inter alia* teismas, nustatydamas žalos, atlygintinos netekus maitintojo, ir atitinkamai transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo išmokos dydį, privalo jais apsiriboti ir neprivalo vertinti įrodymų, pagrindžiančių realiai padarytos žalos dydį.

10.6. Kartu pabrėžtina, kad įstatymų leidėjo, reglamentuojant privalomojo draudimo pagrindus ir sąlygas, įtvirtinti asmeniui atlygintinos žalos dydžio nustatymo kriterijai, juo labiau detalizuojant įstatymuose nustatytą teisinį reguliavimą Vyriausybės nustatyti žalos dydžio nustatymo draudimo išmokai apskaičiuoti būdai, negali būti traktuojami kaip užkertantys kelią įgyvendinti iš Konstitucijos, *inter alia* jos 30 straipsnio 1, 2 dalių, 109 straipsnio 1 dalies, kylančią asmens, kuriam neteisėtais veiksmais buvo padaryta žala, teisės gauti realų, teisingą žalos atlyginimą teismo gynimo garantiją, įrodinėjant *inter alia* jam padarytos žalos dydį ir prisiteisiant jos atlyginimą. Taigi Taisyklių 9, 11 punktuose, Aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmojoje, trečiojoje pastraipose nustatytas ginčijamas teisinis reguliavimas, kuriuo pagal įstatymuose nustatytą žalos, atlygintinos netekus maitintojo, dydžio nustatymo kriterijų – mirusiojo pajamas – yra detalizuota šių pajamų apskaičiavimo tvarka vienu iš galimų atvejų, t. y. kai mirusysis dirbo pagal darbo sutartį, nereiškia, kad teismas, nustatydamas šios žalos dydį, *inter alia* draudimo išmokai apskaičiuoti, negali remtis ir kitais, nei įstatymuose *expressis verbis* įtvirtintieji, kriterijais, jei, atsižvelgiant į visas turinčias reikšmės bylos aplinkybes, tai būtina tam, kad būtų užtikrintas teisingas, realus žalos atlyginimas.

11. Konstatuotina, kad Taisyklių 9, 11 punktuose, Aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmojoje, trečiojoje pastraipose Vyriausybės, įgyvendinančios jai suteiktus įgaliojimus, nustatytu ginčijamu teisiniu reguliavimu, kuriuo įtvirtintas žalos, atlygintinos netekus maitintojo, ir atitinkamai transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo išmokos dydžių apskaičiavimo būdas tuo atveju, kai dėl eismo įvykio miręs asmuo *inter alia* dirbo pagal darbo sutartį, nebuvo paneigti įstatymuose nurodyti kriterijai, kuriais remiantis galima nustatyti minėtos žalos dydį. Todėl šiuo teisiniu reguliavimu nebuvo pažeistas Įstatymo 2 straipsnio 22 punktą, kuriame įtvirtinta, kad žalos nukentėjusiam trečiajam asmeniui, *inter alia* žalos, atsiradusios dėl gyvybės atėmimo, dydis nustatomas įstatymų nustatyta tvarka.

Konstatuotina ir tai, kad Taisyklių 9, 11 punktuose, Aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmojoje, trečiojoje pastraipose nustatytu ginčijamu teisiniu reguliavimu savaime nėra ribojamos asmenų, turinčių teisę į tokios žalos atlyginimą, galimybės gauti visišką jos atlyginimą, *inter alia* draudimo sutarties pagrindu. Todėl nėra pagrindo teigti, kad šis Vyriausybės nustatytas teisinis reguliavimas prieštarauja (-avo) CK 6.251 straipsnio 1 daliai.

12. Tai konstatavus, taip pat konstatuotina, kad Taisyklių 9, 11 punktuose, Aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmojoje, trečiojoje pastraipose nustatytu ginčijamu teisiniu reguliavimu nebuvo pažeistas iš Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalies kylantis reikalavimas žalos atlyginimą asmeniui už jam padarytą *inter alia* materialinę žalą nustatyti įstatymu, taip pat konstituciniai realaus, teisingo žalos atlyginimo imperatyvai.

13. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai, Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (2007 m. gegužės 17 d. redakcija) 2 straipsnio 22 daliai, Civilinio kodekso (2000 m. liepos 18 d. redakcija) 6.251 straipsnio 1 daliai neprieštarauja (-avo):

– Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 795 „Dėl Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių patvirtinimo“ (2008 m. vasario 13 d. redakcija) patvirtintų Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių 9, 11 punktai tiek, kiek juose nustatyta, kad mirusio asmens pajamų dalis, kurią gaudavo asmenys, turintys teisę į žalos atlyginimą netekus maitintojo, apskaičiuojama negautų pajamų apskaičiavimo pagal vidutinį darbo užmokestį tvarka;

– Vyriausybės 2003 m. gegužės 27 d. nutarimu Nr. 650 „Dėl Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija) pirmoji, trečioji pastraipos tiek, kiek dėl eismo įvykio mirusio asmens vidutinis darbo užmokestis apskaičiuojamas pagal trijų kalendorinių mėnesių skaičiuojamąjį laikotarpį.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 53¹, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 795 „Dėl Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių patvirtinimo“ (2008 m. vasario 13 d. redakcija; Žin., 2008, Nr. 22-808) patvirtintų Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių 9, 11 punktai tiek, kiek juose nustatyta, kad mirusio asmens pajamų dalis, kurią gaudavo asmenys, turintys teisę į žalos atlyginimą netekus maitintojo, apskaičiuojama negautų pajamų apskaičiavimo pagal vidutinį darbo užmokestį tvarka, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (2007 m. gegužės 17 d. redakcija; Žin., 2007, 61-2340) 2 straipsnio 22 daliai, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (2000 m. liepos 18 d. redakcija; Žin., 2000, 74-2262) 6.251 straipsnio 1 daliai.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gegužės 27 d. nutarimu Nr. 650 „Dėl Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos aprašo 6.1 punkto (2008 m. gruodžio 3 d. redakcija; Žin., 2008, 142-5627)

pirmoji, trečioji pastraipos tiek, kiek dėl eismo įvykio mirusio asmens vidutinis darbo užmokestis apskaičiuojamas pagal trijų kalendorinių mėnesių skaičiuojamąjį laikotarpį, neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (2007 m. gegužės 17 d. redakcija; Žin., 2007, 61-2340) 2 straipsnio 22 daliai, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (2000 m. liepos 18 d. redakcija; Žin., 2000, 74-2262) 6.251 straipsnio 1 daliai.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė

Vytautas Greičius

Danutė Jočienė

Pranas Kuconis

Gediminas Mesonis

Vytas Milius

Egidijus Šileikis

Algirdas Taminskas

Dainius Žalimas